

Kmeth Jolán: Mátyásföldről Borsodgesztig

Mátyásföldről majdnem mindenki hallott már. Ha Mátyásról beszélünk, szinte biztos, hogy nem rákosi, hanem a nagy királyunk, Hunyadi Mátyás jut eszünkbe. Nem készakarva, de kis betűvel sikerült írnom a rossz emlékü nevet. Nem bánom, most már maradjon így, úgy se akarok itt róla semmit sem mondani. Mert nem is róla, hanem Borsodgesztről van szó. De hol is van ez a Borsodgeszt? Hát a Bükk-alján, a déli Bükk egy kicsiny völgyében. 1999-ig azt sem tudtam, hogy létezik egy ilyen falucska, egy ilyen név a térképen, pedig már akkor is túl voltam ötvenen. Meghívott oda bennünket vendégségbe egy baráti pár. Szép kicsi lányuk volt. Miklós a nyakába vette, úgy járkált vele a faluban. Az asszony házatól mentünk az ő házáig. Ahogy nyakába vette Katicát, a kislány jobbról-balról pusztit nyomott apja homlokára. Apa pusztikat kapott Katicától!

- **Miért?** Kérdeztem én. Katica nem felelt, csak mosolygott. Út közben megálltunk, egy öreg bácsival váltott szót Miklós a jó pálinkáról, amit előző este derekasan körbe kínált nekünk. Aztán mentünk tovább, de Katicát közben leszállította a magas trónról.

- **Miért?** - kérdeztem én megint. Miklós rejtélyesen mosolygott: majd meglátod – mondta. Hát persze Katica újból felkérérdkedett. Miklós figyelmeztette, hogy tudja-e az árát. Tudta, ismét megadta a két pusztit. És még sokszor ott létünk alatt, és ahogy hallottam utólag a falubeliek visszaemlékezéseit, ott nem létünkör is. Kellett Miklósnak az a sok pusztit!

- **Miért?** Kérdezem én. Felelt az élet: Előleg volt az és kárpótlás a Katica öt éves korában eltávozott apának. Nagyon messzire néző éjfékete szemei voltak. Tekintete oda veszett, ahonnan a hívást kapta, de a pusztikat még itt akarta begyűjteni. Akkor még nem figyeltem rá, hogy mi mindent mond el az emberek tekintete. Azóta borsodgeszti lakos lettem és sokszor utazgatom régi és új otthonom között és hogy ne legyen haszontalan az a jó néhány óra időtöltés innét oda, onnét ide, hát figyelem, hogy mit árulnak el a tekintetek, amelyekkel a hosszú úton találkozom. Kérdezni könnyebb, mint az arcokról leolvasni a válaszokat!

- **Miért?** Nem vagyunk hozzá szokva a képi beszédhez és többnyire nem értjük a testbeszédet sem. Kora reggel a buszra várakozunk hárman. A közelebbi hölgytől megkérdezem, jár-e már az a busz, amivel gyorsan bejutnék az Örs vezér térre. A lányka riadt tekintettel mered rám, én nézek a szemébe, visszautasító sugarat lövell felém.

- **Miért?** Először nem értem a helyzetet, de aztán kikapja a füldugót a füléből és visszakérdez, hogy mit is akarok. Mondom és nézem a kedves fiatal arcot, kissé összeráncolja homlokát, aztán megadóan, majd bocsánatkérően elsimítja a szükségtelen ráncokat, ahogy megértette szavaim. Én meg azt kérdelem kissé zavart tekintetétől: **Miért?**

A riadalom válasz, hogy aki hajnalban ismeretlenül megszólít valakit, az csak rosszat akarhat. A következő pillanatban már látja, hogy semmi rosszat nem akar egy ősz öregasszony. De mégis, zenéjébe és belső önmagába burkolózva akarta végig élni utazását a munkahelyére és egy ilyen pillanatnyi zavarjelzés érte. Elképzeltető, hogy elgondolkodik és talán egyszer leszokik a füldugós hallás rombolásról és elkezd az emberekre, a külvilágra is figyelni! Talán ez épp most kezd derengeni neki. Csak most. **Miért?** - kérdezem magamban.

Visszasétálok a sarokig, onnét belátható a lakótelep utcája, ahonnan a várt busznak jönnie kellene. Az apró termetű Géza közeledik, utcabeli. Persze, hogy rám köszön. Nyugdíjas már Géza maga is, kell ilyen korán kelnie? Megigérte a öreg Mariska néneinek, visz neki friss zsemlét. Az ABC már nyitva van. Aztán az ígéret szép szó! - mondja.

- **Miért?** Kérdezem én.

- Mert ha megtartják úgy jó! Tekintete büszkeséget árul el, nyílt, de hamiskás mosoly a szája szögletében és szeme is így villan. Búcsút intünk egymásnak.

A buszra egy fiatal pár ül velem szemben, ők még a lakótelepen szállhattak fel, úgy hozzánóttek már a buszhoz és egymáshoz. Fogják egymás kezét: a lány bal keze a fiú jobbában és a jobb kezét rajta tartja a fiú jobbán. Szótlanak. Itt és most már nincs megbeszélni való köztük.

- **Miért?**

Talán éjszaka már mindent elmondtak egymásnak. Mégis érdemes figyelni tekintetüket. A fiú arca

mélabús, sőt sötét. Nem illik a szoros összekapcsolódáshoz.

- **Miért?** A lány tekintete derűs, de távolba néző, a fiúé szomorú és távolba néző. Ellentmondás – gondolom én a tekinteteket figyelve. - **Miért**, miért? Percek telnek el, míg a lány tekintete visszatér a távolból és a fiúhoz fordul, kedvesen kérdez valamit. A fiú arca színeváltozása, mint a rajzfilmek egymást követő kockáin a mozdulat sorozat. Tekintete fátyolos, majd érdeklődő lesz. Ő is visszatér távol járó gondolataitól és elszáll róla a komorság és a távolság köde. A lány felé fordul, mintha egész idő alatt kedvesen beszélgettek volna. És ez már végig így zajlik az utazás további perceiben: zavartalanul, derűsen, egymásra figyelve. De mi volt az az előbbi ború, eltávolodás és kérdelem én még azt is, hogy **miért?** Talán kevés a testközelség, vagy a szavak többet elárulnak, jobban értjük őket.

A metrón még bőven van ülőhely. Két idős hölgy száll fel. Bal szélen ülök, mellettem három ülőhely, szemben két ülőhely szabad, a szélső is. A két hölgy tanácstalan. Az egyik leül mellém, a másik szemben a szélén. Akkor nézem meg a szemben ülőt. Merev vonások, eltökélt szigorú tekintet, amely a belenevelt jómodor jegyében bármikor udvariasra tud váltani, de most az akaratérvényesítés nagy pillanatát éli át. Lopva megfigyelem a másik hölgyet is, ugyanazok a vonások csak lágyabbak, az őszes haj, a frizura, a viselet, a mozdulatok. Testvérek, talán ikrek is. A viselkedésben meg óriási a különbség. **Miért?** - kérdelem csak magamban. Ez kedvesen és halkán int a másíknak, hogy itt még bőven van hely mellette. A másik visszautasító és csak legyint a hívásra. Még jobban bemerevíti vonásait. Vajon **miért?** Pedig biztos, hogy testvérek! Csak hát a tekintetek és a mögöttük rejtőző lélek egészen más minőség – ezt állítják a tekintetek és viselkedésük. **Miért?** A Keletiben a kijelző tábla alatt várakozók között egyik két személyes padon egyedül ül egy idősebb asszony – kicsi kézi táskával. Háti zsák a hátamon, jó lenne leülni, de persze nem tolakszom oda. Állok szemben néhány méter távolságban és lesem, hogy kiírják a vágány számot, ahonnan az IC indul. Nézem az asszonyt, önfeledten, jó étvággal eszik. Nem is gondolok rá, hogy szóba elegendnék vele. Jó kondiban van, látszik, hogy szeret enni. Nem túl ápolt, de nem is hajléktalan kinézésű. Ahogy eszik az orr irányában levő, meg a száj melletti mély függőleges ráncok mókásan járkálnak fel-alá. Teljesen magának sajátítja ki a közvetlen kis szemétdombot, ahol van, biztosan odahaza is így tesz. Ugyanakkor mindent látni akar, ami a környezetében történik. Azoknak az embereknek a biztonságával szemlélődik, próbál mindenbe belekukucskálni apró folyton pásztázó szemeivel, akik biztosak abban, hogy minden őrájuk tartozik, de az ő saját személyéhez senkinek semmi köze: oda ne vizslasson senki. Tétován megáll mellette egy idegennek látszó fiatal pár. Egymással beszélgetnek. Az idős hölgy már nyújtja a nyakát, de a kéréstlen kérdésnek csak az elejéig juthat el, mert a fiatalok már megtalálták az információt és sietve távoznak mellőle. Csalódottan húzza be a nyakát és bár már nem falatozik, de a két pár mély ránc párszor fel-alá járkál a szemekig, majd az áll legaljáig. Nincs kihez szóljon, de így fejezi ki rosszállását. És még a homloka is ezer ráncba húzódik fel! Nem szeretnék a férje lenni, mert ezek a fintorok, ez a tekintet nagy szemrehányást jelentene, és ha az rázúdulna valakire – gondolom én egy kicsit rosszmájúan! Ekkor a mellette levő kétszemélyes padról felkelnek. Még mindig nem írták ki a vágányszámot, hát leülök. A hölgy végig mér, különösen hátizsákomra vet rosszálló pillantásokat. Aztán összes ráncait kusza ráncálózatba szedi, homlokán vízszintes barázdák és halmok sora ér fel egészen a hajtóig, apró szemeit öklelő sugarakkal járhatja körbe és pont felém. Már-már azt hiszem leveti az egész bőr álarcát és indulatosan lövelli felém a mérget:

- Én nem utaznék ilyen hátizsákkal! - mondja. Háti zsákom nem nagy és nem is túl nehéz – informáljam róla? De ekkor kiíródik a várt vágányszám és csak ennyit kérdezek nagyon szelíden:

- **Miért?** És meg sem várom válaszát, faképnél hagyom. Csak azt sajnálom, hátat fordítva már nem volt módom ráncai hálózatát és sötét arcárnnyait ismételt csalódásában látni.

Megyek a kiírt külső vágányhoz. Pár méter után egy érkező vonat emberáradata jön velem szembe. A várakozás, öröm, csalódottság, fáradtság, fájdalom, a kivagyiság, fennhéjzás, unalom és a hazatalálás kifejezéseinek ezer színe, tekintete jön velem szembe. Ezek azonban csak villanások az új és még újabb észlelések pergésében. Kérdéseim sem lehetnek, csak múltó benyomások.

Az IC nem zsúfolt és elég tágas egyébként is. Szerencsém van ma, de miért is? Egy négyes szeparóban a menetirány szerinti ablak melletti helyet kaptam. Szemben a másik négyesben

egyetlen fiatal sötétbőrű férfi, beletemetkezik az okos telefonjába. Nyomkodja váltig és gyorsan, percekig - teljes figyelmével odatapadva. Aztán végre feltekint: arca feldúlt, tele a bosszúság, csalódottság és nevetgetés váltakozó grimaszaival. A szeme szikrát szór és belecsap öklével telefonjába. A másik kéz alig tartja meg a készüléket.

- Odaszólok: - **miért?**, bár talán értem miért ez a nagy csalódottság.

- Mondja: Megint alulmaradtam a telefonommal szemben! Kell okos telefon buta embereknek? Ezt csak gondolom. Hangosan csak ennyit kérdeztem:

- **Miért?**

- Elszúrtam már megint! Válaszolja bossúsan.

Közvetlenül a vonat indulás előtt beesik egy utitársnő a szemközti ülésre. 40-50 közötti. Szép sima bőrén látszik a feszültség. Kérdezi tőlem, ugye ez a miskolci IC. Igent intek és morfondírozok magamban, ennyire szűkre szabott manapság a fiatalabbak ideje. A tekintete, de szavakkal is mondja: Hosszú! Nem erőltetem, de később, ahogy megpihen nem fukarkodik a szavakkal: nagyon sietnie kellett.

- **Miért?** - kérdezem.

- Betegség, nyugdíj, segély, határidők, rossz információk, családi és megélhetési gondok. Időnként az okostelefonos fiú is beleszól, hogy az ő anyja is..., de **miért?** - kérdezem én. Szemben társam pofákat vág. Igen kifejezőek grimaszai. Ahogy mondja és kíséri szavait arcjátékával, az nagyon szórakoztató és tanulságos.

- Kérdezem tőle: **miért?**

- Az élethelyzetük nem könnyű – meséli.

- **Miért?** - így én.

Ismétli másként, bővebben az előbbieket.

Ő egy másik Miskolc közeli faluba igyekszik és mire a Búza térre érünk már olyan mintha régi jó ismerősök lennének.

- **Miért?** Csak közvetve a körülmények válaszolnak. Ki lehetett ezt olvasni a tekintetéből is, már ott az első pillanatokban! Mintha pont engem keresett volna és megenyhültek vonásai, ahogy megtalált. A túlzott önbizalom és önleértékelés mérlegére teszi magát újból és újból. Családjáról is úgy beszél, mintha szavai és döntései teljesen megfelelőek lennének a családi problémák megoldásában. Pedig nem, mert meséli, hogy a problémák ismétlődnek. Tekintetén hol sötét árnyak, hol kedves gondtalanság derűi váltakoznak. Szeméből nem lehet jól olvasni.

- Tényleg pont téged kerestelek Joli néni!

- **Miért?** - kérdezem. Süteményrecepteket meg email címetek cserélünk és mesélek neki a borsodgeszti Falu-Város Baráti Találkozó rendezvényeinkről. Mondja ide neki is feltétlenül el kellene jönnie.

- **Miért?** kérdezem tőle.

- Nem tudom, de ott a helyem.

- **Miért?** Azóta már harmadik alkalommal vett részt a FAVÁBÁN és segített, örült, barátokra lelt és már a fiát is hozza. És a szó és a tekintet összhangban válaszol, ha kérdezem miért.

A Búza téren a geszti buszra várakozva figyelem az embereket. A női alkatok is nagyon változatosak, na de a férfiak? Rengeteg a feltűnően rossz alkatú és rossz tartású. Egyik ólábú, a másik túlhízott, még másik gigerli, aránytalanul rövid lábú, pocakos, aprófejű, hosszú nyakú, nagyorrú.

- **Miért?** - kérdezgetem magamban.

A buszon mellém ül egy geszti özvegyasszony, jól ismerem. Hetvenen túli. Van rendes nyugdíja, de ami a ház körül megterem, még mindig hordja be a piacra.

- Kérdezem tőle: **miért?**

- Egyedül vagyok, ráérek és kell az a kis pénz is. Meg aztán addig nem vagyok egyedül, míg itt vagyok. Gondolkodása világos, de fintorai a magány és mások fitymálását sejtetik.

- **Miért?** A válaszban megtudom milyen volt az ifjúsága, a férje, a gyermekei, mennyit kellett dolgozni és hogy most sietni kell a tyúkoknak vizet adni, mert lehet, hogy már a nap rég kiszáritotta az itatót. Szeme a távolba réved, vonásai, monoton szavai a távoli malom halk morájára

emlékeztetnek.

A faluban panaszkodnak idősebb emberek, hogy mindent elfelejtenek, már nemcsak a mostani, de a régi dolgokat is. Mondom szép csendesen, hogy az agyat is edzeni, tornáztatni kell, nemcsak a testet. Kérdezik: hogyan? Hát szellemi munkával, a bibliával, olvasással, énekléssel és hasonlókkal. Mindenféle kifogást találnak ki, hogy mit miért nem.

- Én meg csak kérdezem tőlük: **Miért**, miért?

Az egyik fiatalabb beszélgető társ elmondja, hogy az interneten nem rég érkezett egyik levél szerint a jelenség oka az „ajtó”. Csodálkozom és megkérdem:

- **Miért?** Azt is elmondja, hogy egy pszichológus csoport kutatása szerint egy ajtón túli térben más az emlék készlet, mint ahol éppen tartózkodtunk és az ajtó törli az ittenit, az ottanit pedig érvénybe helyezi. Hát ez érdekes: öregek reménykedjünk, mert nem a mi memóriánk romlik, csak az ajtó a hibás...

Átmegyek a szomszédba. Karcsi bá már 80 felett van, de dolgozik két ember helyett még most is. Állatok vannak, azokat el kell látni. És azon felül is mindig van mit tenni. Ezeremester is, nemcsak hagyományos gazdaember. Nincs olyan szerszám, kisgép, amit ne javítana meg. Konyhai vagy gazdasági eszköz hibásodik meg, adja a munkát, Karcsi bácsi meg csinálja. De ha a konyhán van a munkának dandárja és felesége, Piroska már nem győzi, Karcsi bácsi ott van: paszírozza a paradicsomot, pucolja a fokhagymát, darálja a zöldséget. Mindig munkában van. Ez adja élete értelmét. Úgy este hat körül megyek át. Piroska téblábol és mondja: Karcsi fekszik...

- **Miért?** – kérdezem.

- Kérdezd csak meg tőle!

Bemegyek a szobába. Semmi jele a rosszul létnek. Csak fekszik.

- Kérdezem, **miért?**

- Nem vagyok én már semmire se való. Nem engedelmességek a lábak. Hiába, eljárt az idő! Kint voltam az erdőn. Nem akartam menni. De a fiam nem jött.

- **Miért?**

- Hogyan mondjam meg? - kérdi és sóhajos szünetet tart. Ő már középiskolás korában megmondta, hogy édesapa én nem akarok a földtől semmit. Én nem akarok gazdálkodni. Én nem akarok ilyen kegyetlen életet, mint maguknak van. Ha nekik is kell fa, jön ő is, amúgy nem, nem ér rá. A Zoli, a vő ment a traktorral meg a két vőnek valóval (a lányai udvarlóival). De azt mondta gyűjön maga is. Tudja ő, hogy én már semmire se való vagyok, de azért legyek ott.

- **Miért?**

Arca kisimult. Tekintete valami elégtételt kifejező túlrá tekintő mosolyt rejt. Valahol, valakiknek mégis szüksége van rá, talán csak a biztonságot adó jelenlétére.

- **Miért?** - kérdezem megint.

- Én se tudom. Még a jányok is segítettek. Oszti hiába nem csináltam semmi komolyat, mégis kifáradtam. Muszáj volt lefeküdni.

- **Miért?**

- A térdei nem működnek már. Meg kellene műteni, protézis kellene, de nem engedi Józsi, mondja Piroska.

- **Miért?**

- Megszülettem egészségesen, végig robotoltam, végig kínlódtam így az életet, amíg bírom, így csinálom, aztán meg itt van közel a temető. Ezt megint Karcsi bá mondja. Tekintete nem sötétül el, nem keményedik meg, teljes természetességgel emlegeti az elmúlást, akár csak arról beszélne, átmegy már a szomszédba, megnézi mit csinál Pesta bácsi.

És mesél: Felépítettem ezt a házat, meg a fiannak a házat itt a szomszédban, ni. Fel a jányomékét is, azt már a vőmmel, aki kőműves. De soha nem vettem fel egy fillér kölcsönt se. Tőlem kértek kölcsön, adtam is, de én rokonságtól se kértem. Megmondta nekem édesapám, hogy addig nyújtózkodjak, amíg a takaró ér. Amikor összeraktuk a pénzt, vettük az anyagot, osztán nekiálltunk. Csináltam a juhászságot a TSZ-ben, ez az öregasszony meg csinálta a gomolyát, meg itthon ellátta az állatokat. Dolgoztunk. Nem volt se éjjelünk, se vasárnapunk.

- **Miért?**

- Nagyon szegények voltunk mi, valahogy ki akartunk mászni abból a nincstelenségből. Dolgozni kellett éjt nappallá téve. Volt olyan is, hogy mindent elvitt a beszolgáltatás, majd a szárazság. Tovább dolgoztunk. A fiatalok már nem így gondolkodnak.

- **Miért?**

- Megmondta szegény édesapám: „Szegény ember fáradtsága, sokszor megesik hiába!” Hát így is volt. Ha esett, ha fűjt, menni kellett az állatokkal, menni kaszálni, vagy ami munka éppen következett. Dolgoztam én a TSZ után bent Miskolcon fűtőként is, de akkor itthon már a magam ura voltam.

- **Miért?** Hogyan?

- Volt négy tehen, majd hat. Az asszony lett a faluban a tejbegyűjtő. Gulya volt itt egészen 2003-ig. Aztán megszüntették a tejbegyűjtést.

- **Miért?**

- Hej! Hát Európa nem akarta, hogy boldoguljunk. Vettem volna én kárpótlási jegyért aranykoronát, földeket, de akkor már tudtuk, hogy a fiatalok nem akarnak gazdálkodni, mi meg nem bírjuk már. Azt a keveset, amit vettünk: szántót, erdőt, egyiket fiainknak, másikat jányomnak adtuk, a mi nevünkön nem igen van semmi. Ami van már azt is bérbe adjuk. Ez a kis kert van, a házhely, a szőlő. Az is sok már nekünk kapálni. A vőnk robizza, permetezi, én már nem igen számítok embernek. Azt a kis szüretet még megcsinálja a család, így megvan a bor is, ami nekünk kell, mert csak kell egy kis bor!

- **Miért?**

- Miért? Kérdez ő vissza. Mert nekem megmondta még egész fiatal koromban az akkori állatorvos: Karcsi azt a napi fél liter bort, ami jól esik nyugodtan megihatja, az egészséges, kell az erőnléthez. Csak annyit, ami éppen jól esik, nem többet. Én így is vagyok vele, azt a kis bort mindig megiszom. De engem osztán nem is látott még senki részegen, meg nem is fog. Kocsmába se jártam soha. Arca szeretetteljes, elmélázó és nyugodt. Amit mond, ugyanazt mondja tekintete is.

Íródott a „MIÉRT” pályázatra 2016-ban

Ajánlom szeretettel Nagy Katika Rózsának 18. születésnapjára: Joli néni